

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2018 жылғы «__» _____
№__ бұйрығына 7-қосымша

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2011 жылғы «29» желтоқсандағы
№ 543 бұйрығына 7-қосымша

**Балалар көркемөнер мектептерінің және балалар өнер мектептерінің
«Қолданбалы композиция» пәні бойынша
білім беру бағдарламасы**

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Балалар көркемөнер мектептерінің және балалар өнер мектептерінің «Қолданбалы композиция» пәні бойынша білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) «Қолданбалы композиция» пәніне оқытудың мақсатын, оқыту нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

2. Осы Бағдарламада келесі түсініктер қолданылады:

1) асимметрия – кеңістіктік композицияны ұйымдастыру кезіндегі симметрияның болмауы немесе бұзылуы;

2) бейнелеу өнеріндегі үйлесімділік – формалар мен түстердің үйлесімділігі, мейлінше үлкен үйлесімділікке ие болатын және осыға байланысты көру арқылы қабылдауға барынша жағымды бейне бөліктерінің өзара байланысы;

3) бөлшектеу – бейненің бөлшектерін мұқият өңдеу;

4) колорит – суреттегі жалпы реңкке бағындырылған барлық түстердің өзара байланысы, оның түстік қатары;

5) композиция – көркемдік форманы ұйымдастыратын маңызды компонент, шығармаға бірлік пен тұтастық, оның элементтерін бір-біріне бағындыруды және суретшінің барлық ойын жеткізеді;

6) сәндік – ғимаратты (алдыңғы бетін, интерьерді) немесе бұйымды безендіру жүйесі;

7) симметрия – шынайылықтың фундаменталды қасиеттеріне негізделген бейнелеу, қолданбалы-сәндік өнеріндегі және құрылыстағы көркемдік шығармаларды үйлестіру қағидаты;

8) орнамент – құрамдас элементтерінің қайталануы және кезектесуіне негізделген өрнек;

9) өнердегі стильдеу – стильдерге немесе тарихи кезеңдерге тән ерекшеліктерді арнайы немесе ерекшелеп ұқсату;

10) тепе-теңдік – барлық элементтері өзара тепе-теңдестірілген композицияның күйі.

3. Бағдарламаның мақсаты: Бағдарламаны меңгеру процесінде алған көркемдік-орындаушылық және теориялық білімдері, біліктері және дағдылары негізінде білім алушы тұлғасының рухани-адамгершілік дамуына жағдай жасау.

4. Бағдарламаның міндеттері:

1) композицияның негізгі заңдарымен, заңдылықтарымен, ережелерімен және тәсілдерімен танысу, оларды әртүрлі материалдарда және техникаларда қолдану;

2) шығармашылық бастамалар анық көрінетін көлөнердің озық үлгілерімен танысу;

3) реңк пен түстің мәнерлеу мүмкіндіктерін үйрену;

4) дайындық материалдарымен: этюдтермен, нобайлармен, эскиздермен өз бетінше жұмыс істеу дағдыларына оқыту;

5) білім алушыларды халықтық және дәстүрлі емес сәндік-қолданбалы өнердің түрлеріне араластыру;

6) сәндік-қолданбалы өнер тілінің көркемдік-мәнерлік ерекшеліктерін түсіну;

7) білім алушылардың шығармашылық қызметі тәжірибесін алуы;

8) білім алушылардың шығармашылық белсенділіктерін және көркемдік қабілеттерін дамыту;

9) әлем халықтарының рухани және мәдени құндылықтарын меңгеру.

5. Бағдарламаны меңгеру мерзімі – үш жылды құрайды. Негізгі, жалпы орта білімді аяқтамаған, бірақ көркемөнер саласындағы техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға түсуді жоспарлап отырған балалар үшін, білім алушылардың ата-аналарының сұранысы бойынша Бағдарламаны меңгеру мерзімі бір жылға ұлғайтылуы мүмкін.

6. Бағдарламаны іске асыруға арналған оқыту уақытының көлемі осы бұйырықтың 2-қосымшасында көрсетілгендей балалар көркемөнер мектептерінің үлгілік оқу жоспарына сәйкес анықталады. Оқыту 2 сыныптан басталады. Оқыту топтық формада іске асырылады. Топтағы білім алушылардың сандық құрамы – кемінде 8 адам және 15 адамнан көп емес.

2-тарау. Білім беру процесін ұйымдастыру, оқытудың тәсілдері мен әдістері

7. Оқу пәнінің мақсаты тұлғалық, танымдық, коммуникативтік және әлеуметтік дамытудың негізгі міндеттер жүйесі арқылы іске асырылады. Оқытудың мазмұны оқу процесінде қалыптасатын іс-әрекет тәсілдерімен, көркемдік шығармашылықпен араласу формаларымен байланыста іске асырылады.

8. Бағдарламаның ерекшелігі білім алушылардың бейнелеу, көркемдік-құрастыру қабілеттерін, ерекше ойлауын, шығармашылық даралығын дамытуға бағытталуы болып табылады.

9. Пән білім алушыларды дәстүрлі оқытуға, әр білім алушыға жеке-сараланған тәсілмен оқытуға, көркемдік-бейнелі ойлауын дамытуға, балалардың рухани және мәдени құндылықтарды меңгеруіне, бейнелеу өнері саласындағы дарынды балаларды анықтауға бағытталған.

10. Педагог оқу міндеттерін белгілеудегі икемділік, әр баланы оқыту стратегиясын қалыптастыру мүмкіндіктері есебінен әр білім алушыға жеке тәсілмен келуді іске асыруға жағдай жасайды.

11. Бағдарламаның мақсатына қол жеткізу қағидаттары:

- 1) балалардың табиғи қабілеттерін дамытудағы біртіндеушілік;
- 2) көркемдік шығармашылықтың даму ерекшеліктерін меңгерудегі қатаң жүйелілік;
- 3) сабақтардың жүйелілігі және ұдайылығы;
- 4) оқу процесінің мақсаттылығы.

12. Бағдарлама білім алушыға өнер мен өмірдің өзара байланыс жүйесі туралы тұтас түсінікті қалыптастыруға жағдай жасайды, балалардың өмірлік тәжірибесін, қоршаған шынайылықтан нақты мысалдарды кеңінен тартуды қарастырады. Бақылау және қоршаған шынайылықты эстетикалық сезіну негізінде жүргізілетін жұмыс балалардың Бағдарлама материалдарын меңгеруінің маңызды шарттары болып табылады.

13. Бағдарлама дарындылығы, дайындығы және жалпы дамуы түрлі деңгейдегі балаларға арналған. Педагог бейнелеу өнері бойынша білімді меңгеруде қолжетімділікке, сатылылыққа және жүйелілікке ерекше көңіл бөледі.

14. Бағдарлама білім алушының жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді:

- 1) көркемдік бейнелеу қызметіндегі білімді меңгереді;
- 2) бейнелеу өнері саласындағы терминдерді меңгереді;
- 3) оқу материалдарымен жұмыс істеу білігін меңгереді;
- 4) білім алушылардың шығармашылық қызмет тәжірибесін алады.

15. Психологиялық-педагогикалық қолдау:

1) білім алушының даралығына сәйкес оның тұлғалық, зияткерлік және әлеуметтік дамуына, өзін өзі кәсіби анықтауына, зияткерлік-тұлғалық мүмкіндіктерін ескере отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасауға;

- 2) білім алушының бойында оқуға деген оң уәждемесін қалыптастыруға;

3) білім алушының тұлға ретінде дамуына және өзін өзі жетілдіруіне ықпал ететіндей тұлғаға өзін өзі тануда, олардың өзіне шынайы баға беруіне және нақты өмірлік жағдайларда бейімделуінде, қиын жағдайларды жеңуде және эмоциялық тұрақтылыққа қол жеткізуде көмек көрсетуге;

4) Бағдарламаның мақсаты мен міндеттеріне сәйкес білім алушыға психологиялық көмек көрсетуге және қолдауға бағытталған.

16. Бағдарлама білім алушының жас және жеке ерекшеліктерін ескереді, білім алушылардың функционалдық сауаттылықтарғын дамытуға, негізгі және пәндік құзыреттіліктеріне қол жеткізуге бағытталған.

17. Бағдарламаның әдістемелік негізі:

1) тұлғаны қалыптастырудың тұтастық тәсіл тұжырымдамасы;

2) оқытудағы жас, жеке-қызметтік, жеке-сараланған және мәселелі-зерттеу тәсілдері;

3) заманауи педагогиканың жалпы дидактикалық постулаттары, білім беру процесінің белгіленген мазмұны, формалары және тәсілдері;

4) оқытудың дамытушылық мәнмәтініндегі білім алушының шығармашылық және орындаушылық қабілеттерін дамыту мәселелерін әзірлеу;

5) көрнекті педгогтер мен өнер танушылардың теориялық ережелері мен әдістемелік нұсқаулары.

18. Оқу материалының мазмұнын іріктеудің педагогикалық қағидаттары:

1) ғылыми-әдістемелік негіздеме және қолжетімділік қағидаты оқу-тәрбие процесін заманауи педагогикалық және психологиялық ғылымдардың жетістіктері, өнертану теориясы мен тарихы негізінде құруды талап етеді. Педагог дидактиканың ережелерін басшылыққа алады: қарапайымнан күрделіге, жеңілден қиынға, атақтыда белгісізге;

2) жүйелілік қағидаты оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруда оқытудың барлық элементтерінің байланысының болуын болжайды;

3) көрнекілік қағидаты – оқытылатын сабақтардың тақырыптарының мәнін түсінуді қамтамасыз ететін әртүрлі құралдар мен тәсілдерді қолдану;

4) педагогтің басшылық рөлі кезіндегі түсінушілік және белсенділік қағидаты оқу процесіне деген саналы көзқарасты, сабақтарда білім алушылардың алдына қойылған нақты міндеттерді түсінуді.

19. «Қолданбалы композиция» пәніне топтық оқытудың ерекшелігі оқыту әдістерін, құралдарын, оқыту формаларын және оқу-әдістемелік кешенін таңдаудың түрлілігін болжайды.

20. Қойылған міндеттерді орындау үшін қолданылатын оқыту әдістері:

1) ауызша әдіс – түсіндіру, қарастыру, талдау;

2) көрнекілік – шығармашылық жұмыстарды, бейне материалдарды қарау, білім алушылардың жалпы даму деңгейін аттыру үшін көрмелерге, мұражайларға бару;

3) практикалық – мұқият пысықтау үшін тұтас шығарманы ұсақ бөліктерге бөлу және кейіннен тұтасты ұйымдастыру;

4) талдау – салыстыру және жалпылау, қисынды ойлауды дамыту;

5) эмоциялық – ассоцияларды, бейнелерді іріктеу, көркемдік әсерлерді құру.

21. Әдістерді таңдау білім алушының жасына және жеке ерекшеліктеріне, физикалық қабілеттеріне, көркемдік қабілеттерінің даму деңгейіне байланысты болады.

22. Педагог заманауи өнер мектептерінде Бағдарламаны іске асыруда интерактивті білім беру технологияларын, сабақтардың классикалық және дәстүрлі емес түрлерін қолданады.

23. Педагогтің білім алушылармен топтық жүргізетін сабақтары сыныптағы оқу-тәрбие жұмысының негізгі формасы болып табылады. Сабақ жоспары бір уақытта жүргізілетін теориялық және практикалық сабақтардан құралады.

24. Жұмыстың сабақтан тыс формаларының түрлері:

- 1) тақырыптық көрмелерге бару;
- 2) өнер туралы фильмдерді қарау;
- 3) мұражайларға, суретшілердің шеберханаларына бару;
- 4) байқауларға, балалардың жұмыстарының көрмесіне қатысу.

25. Осы Бағдарлама негізінде педагог білім беру процесін ұйымдастырудың осы сынып үшін ұтымды және барынша тиімді мазмұнын, әдістерін және тәсілдерін анықтайтын оқу жұмыс бағдарламасын әзірлейді. Педагог Бағдарламадан сыныптың білім алушыларының дайындық деңгейіне сәйкес келетін тақырыптарды таңдайды.

26. Оқу жұмыс бағдарламасының құрылымдық элементтері:

- 1) титул парағы;
- 2) түсінік хат;
- 3) оқу қызметін жоспарлау;
- 4) оқу процесін оқу-әдістемелік қамтамасыз ету.

27. Титул парағындағы негізгі мағлұматтар:

- 1) білім беру ұйымының аталуы;
- 2) оқу пәнінің аталуы;
- 3) оқу жұмыс бағдарламасы арнайы әзірленген сыныпты көрсету;
- 4) оқу жұмыс бағдарламасының жұмыс мерзімі (оқу жылы);
- 5) педагог туралы қысқа мағлұмат;
- 6) білім беру ұйымы басшысының оқу жұмыс жоспарын бекіткендігін белгілеуге арналған орын.

28. Түсінік хаттың мазмұны:

- 1) осы Бағдарлама негіздеме ретінде;
- 2) аталған сыныпта пәнді оқыту кезіндегі өзекті педагогикалық мақсат және міндеттер;
- 3) аталған сыныптағы оқыту ерекшеліктері (дамытушылық, түзету-дамытушылық, дарынды балалармен жұмыс);
- 4) аталған сыныпта жұмысты ұйымдастырудағы ерекшеліктер мен мәселелер;

5) өзгерістердің себептері мен мақсаттылығын нұсқай отырып, бөлек тақырыптық блоктарды (тарауларды) меңгеру мерзімдерін және (немесе) уақытын өзгерту туралы ақпарат.

29. «Оқу қызметін жоспарлау» тарауы білім алушы қызметінің сипатын ерекшелейтін тақырыптық күнтізбелік жоспардан, сыныптар бойынша репертуарлық тізбеден құралады.

30. «Оқу процесін оқу-тақырыптық қамтамасыз ету» тарауының мазмұны:

- 1) білім алушыға арналған танымдық әдебиеттер тізбесі;
- 2) педагогке арналған әдістемелік әдебиеттер тізбесі;
- 3) оқу-көрнекілік құралдардың тізбесі.

31. Педагогтің оқу жұмыс бағдарламасы әдістемелік кеңестің отырысында қарастырылады және білім беру ұйымының басшысы оқу жылы басталғанға дейін бекітеді.

32. Бағдарлама сызу, технология пәндері бойынша білімді және құралдарды қолданудың практикалық дағдыларын пайдалана отырып сәндік-қолданбалы өнердің түрлері туралы: көркемдік кермика, жазба және ағашты ою, шыныға жазу, металды көркемдік өңдеу, батик, гобелен, көркемдік кестелеу, жұмсақ ойыншық (мектептің таңдауы бойынша) білімді қалыптастырады.

33. Білім алушы халықтық сәндік кәсіп пен қолөнердің түрлерінің технологияларын үйренеді, материалдармен, құралдармен, көрнекілік материалдармен жұмыс істеуді үйренеді, сәндік жұмыстарды орындау бойынша дағдыларды меңгереді.

34. Сабақтардағы жұм жеңілден күрделіге қағидаты бойынша жүргізіледі: сызбалық сызықтық эсірлемелерден, реңктік және түстік эскиздерден бастап жұмыстың өзін орындағанға дейін.

35 Бұйымды жасау технологиясына және материалдармен және құралдармен жұмыс істеу кезіндегі талап етілетін техникалық қауіпсіздікке байланысты, әр сыныпта білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес тапсырмалар біртіндеп күрделендіріледі.

36. Қолданбалы композицияны орындау кезеңдерінің сызбасы:

- 1) ұсынылатын тақырыптар туралы шолу әңгіме;
- 2) сюжетті және орындау техникасын таңдау;
- 3) дайындық бейнелеу материалдарын жинау және материалдық мәдениетті зерттеу;
- 4) реңктік фор-эскиздер;
- 5) тұстану, композиция заңдары, орындау техникасы бойынша жаттығулар;
- 6) реңктік-композициялық эскиздердің нұсқасы;
- 7) түстік реңктік эскиздердің нұсқалары;
- 8) картонды орындау.

37. Оқыту кезінде педагог сәндік композицияларды құру тәртібін сақтайды:

1) шығармашылық түпкі ойы (халық өнерінің мазмұны, оның бұйымдарында халықтың эстетикалық идеалының, қоршаған әлемнің әсемдігі туралы түсініктерінің көрінуі; халық өнері бұйымдарының негізгі ерекшеліктері, білім алушылардың озық халықтық қолөнер бұйымдарының түпнұсқа және көшірме түрінде таныстыру; заманауи мәдениеттегі халықтық сәндік-қолданбалы өнердің рөлі мен мәні;

2) композицияның доминанттарын ерекшелеу;

3) композицияның субдоминанттарын және кейінгі қызығушылық саласын құру;

4) композицияның объектілері мен элементтерінің арасында визуалды қызығушылықтарын бөлу.

38. Өз бетінше жүргізілетін сабақтар үнемі және жүйелі түрде жүргізіледі. Жұмыс көлемі балалардың жалпы білім беру бағдарламаларын игеруімен қатар үй тапсырмасына дайындалуға кететін уақыт шығыны ескеріліп анықталады.

39. Жеке үй тапсырмасы бірнеше тәсілмен және педагогтің нұсқауына сәйкес жүргізіледі. Ең алдымен ең күрделі тапсырмалар пысықталады. Білім алушының ақыл-ой және физикалық мүмкіндіктерін есепке алып қандай да бір тапсырманы орындауға жұмсалатын уақытты анықтайды.

40. Өз бетінше жүргізілетін сабақтардың түрлері;

1) композицияның эскиздерімен жұмыс;

2) практикалық тапсырманың тақырыбына сәйкес қоршаған өмірді бақылау;

3) тапсырманың тақырыбына байланысты нобайларды, сызбаларды және эскиздерді орындау;

4) композициялық ойлауды дамытуға арналған жаттығулар (түстің колорит сезімі, композициялық тұтастық сезімі);

5) композициялық тапсырманы әзірлеуге арналған жаңа материалды меңгеру;

б) әдеби және мұражай көздері бойынша кейіпкерлердің тұрмыс тарихын және мінездерін зерттеу (кітаптар, костюмдер, журналдар, өнер туындылары).

41. «Қолданбалы композиция», «Сурет», «Кескіндеме», «Станокті композиция» пәндерінің пәнаралық байланыстары білім алушыларды заттар әлемін тұтас қабылдауға түрткі болады.

3-тарау. Оқыту мазмұны және Бағдарламаны меңгерудегі күтілетін нәтижелер

42. 2 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) білім алушы қолданбалы композицияның станокті композициядан айырмашылығын меңгереді, қарапайым композициялық түсініктермен, «сәндік», «өрнек», «симметрия» және «асимметрия» түсініктерімен, дақтың, сызықтың мәнерлілігімен, олардың композициядағы рөлімен танысады;

2) білім алушы форматты, бейненің жазықтығының өлшемін таңдауды, сәндік композицияның бейнелеу бетін ұйымдастыруды үйренеді, өзара бағыну және үйлесімділік негізінде композицияның бірлігі мен тұтастығын ұстанады, түстік қатынастардың үйлесімділігін сақтайды;

3) білім алушының бейнелі ойлауы, қиялы, көркемдік байқампаздығы, шығармашылық әлеуеті дамиды.

43. 2 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Кіріспе сабақ. Сәндік-қолданбалы өнері, оның түрлері туралы әңгіме. 2 сыныпта ұсынылған («ши», батик, ағашқа жазу, бетперде, тұзды қамырдан панно, маржан, жіптермен кестелеу) сәндік-қолданбалы өнері бұйымдарын дайындау технологиясы.

2-тақырып. Сәндік-қолданбалы өнер түрі мен болашақ бұйымның тақырыбын таңдау. Сәндік-қолданбалы өнер түрлерінің технологиялары туралы жалпы түсінік. Түрлі материалдардың сәндік мүмкіндіктері. Қажетті материалдарды таңдау. Құрал-жабдықтар және материалдармен жұмыс кезіндегі қауіпсіздік техникасы.

3-тақырып. Негізгі эскиздеу. Композициялық және түстік-тондық шешім. Композициядағы тепе-теңдік пен біртұтастық. Материалды түстік эскизде беру ерекшеліктері.

4-тақырып. Түрлі құрал-жабдықтарды қолдану кезіндегі қауіпсіздік техникасы. Дайындау технологиясы. Түрлі құрал-жабдықтар мен материалдарды қолдану. Жұмыс орнын ұйымдастыру.

5-тақырып. Материалмен жұмыс. Түрлі материалдардың сәндік қасиеттері мен орындау техникасының ерекшеліктері.

Жұмыстарға қойылатын талаптар:

1) «ши» - техникасы өте көп еңбек сіңіруді қажет ететіндіктен, кішкене көлемдегі ши. Ою-өрнек, күрделі емес композиция, жазықтықтағы шешім мүмкіндігі, яғни көлемді бермей-ақ. Ши кезең-кезеңмен орындалады: эскизге сәйкес иірілген жіппен шиді орау, негіздерін рейкаға жіппен бекіту.

Материалдары: ши шырпылары, жүннен иірілген жіп, негіздің жіптері, арқауланған немесе жіңішке қармақ бау, рейкалар;

2) маржанмен, жіптермен кестелеу – эскизге сәйкес матаның бейтарап фонында күрделі емес мотив орындалады. Фонның кеңістігі бос қалады. Жұмыс орындалғанан кейін кестелеу техникасы. Маржаннан сәндік панно орындалады. Материалдар: негізгі мата немесе канва, кергіш немесе кестелеуге арналған кергіш, маржан немесе «мулине» жіптері, багетті рама, инелер, оймақ;

3) жұмсақ ойыншық – сәндік-жазықтық (қабырғалық) немесе қарапайым пішілген көлемді. Детальдарды пішу сызу бойынша эскизге сәйкес орындалады. Негізгі форма ішіне поролон немесе синтепон салынып тігіледі. Тігістер – ішкі машиналық немесе қолмен жасырын тігіс түрі. Қатты қағаздан негіз қолданылуы мүмкін. Бұйым сәндік элементтермен безендіріледі.

Материалдар: түрлі фактуралар маталар, калька немесе миллиметрлік қағаз, қатты қағаз, инелер, поролон, синтепон, жасанды жүн, тесьма, түймелер;

4) Батик - суық, түйінді аралас техникада. Сызықтық суретті эскизден матаға түсіру. Суреттің контурын резервті құраммен құрсау. Жұмыс батикке арналған бояулармен орындалады. Композицияда кеңістік берілмеген (түстік «растяжкалардың» көмегімен фонды ойластыру), күрделі емес.

Материал: кергіш, табиғи немесе жасанды жібек, бөз, батикке арналған бояулар, резервті құрам;

5) папье-маше – адамның бетінің табиғи өлшеміндегі бетперде немесе кішкене бетперделерден композиция немесе ваза. Ермексиздан форма илеп жасалады. Формаға қағаз қабат-қабат бойынша жапсырылады. Толық кепкен соң жұқа наждақ қағазбен жеңіл өңделеді және ПВА желімімен, ақ гуашьпен грунтталады. Нобайға сәйкес жазу жазылады. Қосымша сәндік элементтер қолданылады. Бұйымға лак жағылады.

Материал: ермексиз, қағаз немесе папье-маше массасы, поливинилацетат (ПВА) желімі немесе клейстер, жұқа наждақ қағаз, гуашь немесе акрил, нитроцеллюлоза (НЦ) немесе (пентафталъ) (ПФ);

б) көркем жазу - ағаш, шыны, керамикадан жасалған сувенирлер. Дайын бұйымдар, ағаш, шыны заттар немесе өз бетімен орындалған керамика қолданылады. Оларға гуашь темпера немесе акрилмен жазылады. Дайын жұмысқа лак жағылады.

Материалдар: ағаш кәдесый пішіндер, сәндік тақтайшалар, қобдишалар, керамикалық бұйымдар немесе шыны ыдыс, гуашь, темпера, акрил шыны мен керамикаға арналған бояулар, НЦ немесе ПФ.

7) тұзды қамырдан илеп жасау – дөңгелек пластика немесе көлемді композиция. Жасалған пішіндер немесе көлемді композиция элементтері суық немесе ыстық тәсілмен кептіріледі, бояу үшін грунтталады (алдын ала боялған қамыр пайдаланылуы мүмкін). Бұйым нобайға сәйкес жазылады және мата, таспа, сым темір, моншақтар, түймелер, ағаш шарлар сәндік элементтермен толықтырылады.

Материал: түрлі түстегі тұзды қамыр, гуашь, темпера немесе акрил, ДВП-дан планшет, «Момент» немесе «супержелім» желімі, планшетті қаптау үшін ата, лак.

44. 2 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

2 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) сәндік-қолданбалы өнер түрлерін біледі;
- 2) қазақ ою-өрнектерінің және ою-өрнектерінің стилистикалық ерекшеліктерін біледі;
- 3) тақырып мәселесін шешу үшін алдын ала нобайлауда өз бетінше ізденіс жүргізе алады;
- 4) өзінің шығармашылық идеясын жүзеге асыру үшін сәндік-қолданбалы өнерде таңдалған орындау техникасын ескере отырып, композициялық

құрылым заңдары, ережелері және тәсілдерін қолдану (кереғарлық пен нюанс, ырғақ пен ырғақтық қозғалыстар, стилизация, симметрия мен асимметрия) дағдыларына ие болған;

- 5) нобайда сәндік-қолданбалы өнердің таңдап алынған түрінің сипаттамалық ерекшеліктерін жеткізе алады;
- 6) нобайдан дайын шығармаға дейінгі жұмысты бірізді жүргізе алады;
- 7) сәндік-қолданбалы өнер бұйымдарын дайындалудың түрлі күрделі емес технологиялық тәсілдерін қолдана біледі;
- 8) көркемдік бұйымдарды дайындау үшін қажетті материалдарды өз бетімен таңдай алады;
- 9) түрлі материалдардың сәндік мүмкіндіктерін қолдана алады;
- 10) түрлі аспаптармен және материалдармен жұмыс істеудің алғашқы тәжірибелік дағдыларына ие;
- 11) түрлі құрал-жабдықтар және материалдармен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік техникасын біледі және сақтайды;
- 12) қауіпсіздік техникасын ескере отырып, өз бетімен жұмыс орнын ұйымдастыра алады.

45. 3 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

- 1) қолданбалы композиция бойынша дағдылар бекітіледі және тереңдетіледі, сәндік-қолданбалы өнердің түрлерімен жұмыс дағдылары меңгеріледі, тапсырмалардың «жеңілден күрделіге қарай» реті сақталады, білім алушы жеке қағаз беттерінде қысқа жаттығуларды, ұзақ мерзімді жұмыстардың эскиздерін және материалдарда жұмысты орындайды;
- 2) қолданбалы композицияның міндеттері тереңдетіледі және күрделендіріледі, табиғи материалдардан композиция құру технологиялары, панорамалық, табиғи, өсімдіктік нақышында стильдеу тәсілдері меңгеріледі;
- 3) білім алушы композицияға сәндікті үйлесімді енгізу, көркемдік бейнені құру, композицияға шынайы және абстрактілі бөлшектерді енгізу дағдыларын меңгереді.

46. 3 сыныптың оқу пәнінің мазмұны.

1-тақырып: Кіріспе әңгіме 3 сыныптағы қолданбалы композицияның міндеттері. Сәндік-қолданбалы өнері, оның түрлері мен жанрлары туралы әңгіме. Сәндік-қолданбалы өнер түрлерін дайындау технологиясы. Бұл сынып үшін жаңа сәндік-қолданбалы өнер түрлері: гобелен, коллаж, костюм макеті, кілемдер. Композиция тәсілдерін сәндік-қолданбалы сипаттағы жұмыстарды орындауда қолдану.

2-тақырып: Тақырып пен орындау технологиясын таңдау. Тақырып таңдау. Түрлі сәндік-қолданбалы өнер бұйымдарын орындау технологиясы.

3-тақырып: Негізгі нобайлау. Композициялық орналастыру. Түстік-реңктік шешім.

4-тақырып: Қауіпсіздік техникасы. Түрлі құрал-жабдықтарды қолдану. Жұмыс тәсілдері. Жұмыс орнын ұйымдастыру.

5-тақырып: Материалмен жұмыс. Орындау технологиясы. Түрлі материалдардың сәндік мүмкіндік былғары. Қажетті материалды таңдау. Түрлі материалдар мен олардың ерекшеліктері.

47. 3 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

3 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) сәндік-қолданбалы өнердің жаңа түрлерінің негізгі ерекшеліктерін біледі: гобелен, кілем тоқу, көркемдік керамика, коллаж, костюм макеті, былғарыдан көркемдік бұйымдар;

2) арнайы терминологияны біледі;

3) өзін-өзі дамыту мақсатында өзінің шығармашылық мүмкіндіктерін кеңейте отырып, сәндік-қолданбалы өнердің жаңа түрлерін саналы түрде меңгере алады;

4) өз бетімен сәндік-қолданбалы өнердің түрлерін таңдай алады және жобалық әзірleme мен ары қарай дайындау үшін нақты бұйымды анықтай алады;

5) жинақталған білім негізінде көркемдік және функционалдық қасиеттері, размерлері, болашақ бұйымды дайындаудың материалдары мен технологиясын толық көрсете алатын нобайлық жобаларды әзірлеу алады;

6) болашақ бұйым үшін өз бетімен оның сәндік және функционалдық ерекшеліктеріне сәйкес материалдар таңдай алады;

7) әрекеттің барлық жағдайында өзінің таңдауын негіздей алады;

8) тәжірибелік жұмысты тандап алынған қолданбалы өнерде қолданылатын технологиялық тәсілдерді қолдана отырып орындай алады;

9) форма мен декор бірлігін түсіну негізінде заттарды әшекейлеу тәсілдері және дағдыларын меңгерген;

10) бұйымды орындауда тандап алынған техникада жұмысты өз бетімен, бірізділікпен орындайды;

11) түрлі құрал-жабдықтармен жұмыс істеудің тәжірибелік дағдыларына ие;

12) жұмыстың қауіпсіз тәсілдерін туралы білімді ескере отырып, қажетті құрал-жабдықтарды пайдалана алады ;

13) қауіпсіздік техникасын ескере отырып, жұмыс орнын өз бетімен ұйымдастыра алады.

48. 4 сыныптағы Бағдарлама талаптары:

1) білім алушы сәндік-қолданбалы өнердің түрлерінің технологияларымен (металды көркемдеп өңдеу, коллаж, гобелен, костюмнің макеті), әртүрлі материалдардың сәндік мүмкіндіктерімен, құралдармен жұмыс істеу тәсілдерімен танысады;

2) бейнелі ойлау, бейнені стильдеу, қандай да бір материалды таңдау және оны сәндік композиция жасау кезінде сауатты қолдану, шығармашылық процестің мәні туралы түсінікті меңгеру, сәндік композициямен ретімен жұмыс жүргізу білігі әрі қарай жетілдіріледі;

3) сәндік-қолданбалы өнер бұйымдарын әзірлеу технологиясы меңгеріледі: «чий», батик, ағашқа жазу, тұзды қамырдан панно жасау, бисермен, жіптермен тігу, көркемдік жазу, костюмнің макеті, коллаж, ілмелі кілемше, теріден жасалған көркемдік бұйымдар, ағашқы, металды, тасты көркемдеп өңдеу.

49. 4 сыныптың оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

Тақырып 1. Кіріспе әңгіме. 4 сыныптағы қолданбалы композицияның міндеттері. Сәндік-қолданбалы өнер бұйымдарын («ши», батик, ағашқа жазу, тұздалған қамырдан панно, маржанмен, жіптермен кестелеу, көркемдік жазу, костюм макеті, коллаж, гобелен, ілгекті кілемше, былғарыдан көркемдік бұйымдар, ағаш, металл, тасты көркемдік өңдеу) дайындау технологиясы.

2-тақырып: Тақырып пен сәндік-қолданбалы өнер түрін анықтау. Композициялық орналасу. Сәндік композициядағы түстік-тондық шешім. Орындау техникасы.

3-тақырып: Негізгі эскиздеу. Композициялық және түстік-реңктік шешімдер. Нобайда аталған түрдің мазмұнды ерекшеліктерінің «имитациясы».

4-тақырып. Қауіпсіздік техникасы бойынша әңгіме. Түрлі құрал-жабдықтарды қолдану. Түрлі сәндік-қолданбалы өнер түрлерінің технологиялары туралы жалпы түсінік. Түрлі материалдардың сәндік мүмкіндіктері. Қажетті материалдарды таңдау. Құрал-жабдықтар және материалдармен жұмыс кезіндегі қауіпсіздік техникасы.

5-тақырып: Материалмен жұмыс. Жұмыс кезеңдері. Материалдардың ерекшеліктері. Бұйымды дайындау технологиясы. Түрлі құрал-жабдықтармен жұмыс тәсілдері.

50. 4 сыныптың Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

4 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) сәндік-қолданбалы өнер технологияларының мен терминдері біледі;
- 2) сәндік-қолданбалы өнер шығармаларында көркем бейнелерді құру үшін бейнелеу мен техникалық құралдарды саналы түрде таңдай алу;
- 3) үйлесімді түстік үйлестіру мүмкіндіктерін сауатты пайдалана алады;
- 4) өзінің шығармашылық жұмысында материалдардың созылғыштық мүмкіндіктерін біледі және қолдана алады;
- 5) қажетті құрал-жабдықтарды сенімді пайдалана алады;
- 6) білім алушылардың таңдауына сәйкес ұсынылған сәндік-қолданбалы өнер бойынша бұйымдардың түрлі технологиялық тәсілдерін меңгерген;
- 7) композицияны құру кезінде төмендегі ережелер мен құралдарды қолдана біледі: тепе-теңдік, тұтастылық, статика, динамикасы, ашық және жабық композиция, симметрия және асимметрия, сюжеттік-мағыналық орталық;
- 8) композициялық ойлау негіздерін біледі;
- 9) сәндік композициялардың құрылымын талдай алады;

10) бұйымдарды нақыштаужәне нақышты композициялар жасай алады;

11) шығармашылық өзін-өзі дамытуға, эксперименттік ізденістер арқылы жеке жетістіктерді қалыптастыруға, алынған білім мен тәжірбиелік дағдыларды жинақтауға, материалдардың күтпеген комбинациялары мен жаңа өңдеу тәсілдерін, орындаудың аралас техникасын іздеуге, сонымен қатар, композиция негіздері мен көркемдік талғам туралы білімдеріне сүйенге отырып, нақыштықэклектикан қолдануға ұмтылады;

12) тікенекті және кесетін құрал-жабдықтар, уландыратын материалдармен (лактар, еріткіштер) жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік техникасын бұлжытпай орындау.

51. Бағдарламаны игеруден күтілетін нәтижелер.

Түлек біледі:

1) сәндік композицияның заңдарын және берілген тақырыпты ашуда оларды қолдануды;

2) заманауи өнерді дамытудың негізгі заңдылықтарын;

3) бейнелеудің негізгі композициялық құралдарын;

4) композицияны құрудың негізгі заңдылықтарын;

5) сәндік композицияның мәнерлік және бейнелеу құралдары;

6) композицияны құру кезіндегі материалдарды, құралдарды және техникаларды;

7) стильдеудің ережелері мен ерекшеліктерін;

8) тұстанудың негіздерін;

9) сұлба, өлшемділік, композицияның сюжеттік-композициялық орталығының тепе-теңдігі, ритм, статика, динамика түсініктерін біледі.

Түлек:

1) табиғи формаларды өз бетінше стильдей отырып, сәндік композицияны орындауды;

2) сәндік композицияны құруға арналған бейнелеу элементтерін қолдануды (сызық, ритм, сұлба, символ);

3) текстильмен, аппликация техникасында қағазбен, табиғи материалдармен жұмыс істеуді;

4) тушьпен және пастельмен, әртүрлі бояу түрлерімен (акварель, гуашь, акрил, батикқа арналған бояулар) жұмыс істеуді;

5) сауатты тандалған реңктік түстік қатынастармен композицияның түстік үйлесімділігін құруды;

6) композицияға сәндікті үйлесімді енгізуді;

7) көркемдік бейнелерді жасауды;

8) бейнелі ойлауды, бейнені стильдеуді, қандай да бір колоритті таңдауды, сәндік композицияның түстік қатарын біледі.

Түлекте:

1) табиғи материалдармен жұмыс;

2) панорамалық, табиғи, өсімдіктік нақышында стильдеу тәсілдерін меңгеру;

3) әртүрлі фактуралармен жұмыс істеу дағдылары қалыптасқан.

4-тарау. Оқыту нәтижелерін бағалау өлшемдері

52. Үлгерімді бақылаудың мақсаты білім алушының Бағдарламаны игерудегі нәтижелілігін анықтау болып табылады.

Көркемдік білім беруде нәтижелерді бағалау өлшемшарттары пән бойынша ағымдық үлгерім нәтижелерінен және байқауларда, көрмелерде алған бағаларынан құралады.

53. Білім алушылардың Бағдарламаны игеруін бақылау сынақ түрінде, жылдық және қорытынды аттестаттау – емтихан түрінде іске асырылады.

Аттестаттау формасы және білім алушыларға қойылатын бақылау-бағдарламалық талаптары:

1) 2 сынып – бірінші жартыжылдықта: сынақ (кәдесый мүсіндерінің жиынтығы немесе шағын бедерлі панно), екінші жартыжылдықта: емтихан (тұзды қамырдан илеу);

2) 3 сынып – бірінші жартыжылдықта: сынақ (қаңқалы манекенді және костюмді орындау), екінші жартыжылдықта: емтихан (кәдесыйлар жиынтығы немесе шағын сәнді панно);

3) 4 сынып – бірінші жартыжылдықта: сынақ (болашақ бұйымның табиғи өлшемінде түстік эскизді орындау), екінші жартыжылдықта: емтихан (халық шығармашылығы нақышындағы сәндік композиция).

54. Бағалау кезінде педагог білім алушы жұмысының келесі өлшемшарттарын ескереді:

1) композицияның пластикалық шешімінің сәндігі және аяқталғандығы;

2) форма мен түстің мәнерлігі;

3) материалмен жұмыс істеу білігі, ерекшелігі.

55. Бағалау өлшемшарттары:

1) «5» «өте жақсы» бағасы – арнайы терминдерді өте жақсы білуі, сәндік композиция құрудың негізгі заңдарын білуі, композицияның базалық қағидаттары мен құралдарын практикада қолдануы (сызық және сұлба, стильдеу, кереғарлық және нюанс, колорит, акцент, симметрия және асимметрия, сюжеттік-композициялық орталық), түстік және ритмикалық құрылымның мәнерлігі, тепе-теңдік заңы, форма мен дақтың кереғарлық заңы, композицияның бөліктерінің шамаластығы және бір-біріне бағынуы, фор-эскиздермен жұмысты жүргізу, композициялық шешімнің көп болуы, жұмысты жүргізу реті: эскиздің идеясынан бастап жұмыстың материалда орындалуы; әртүрлі техникамен жұмыс (гуашь, тушь, аппликация, коллаж), білім алушының материалда композицияның өз бетінше орындауы, идеяның ерекшелігі, сауатты техникалық орындалуы, шығармашылық тәсіл;

2) «4» «жақсы» бағасы – теориялық материалды Бағдарлама талаптарының деңгейінде білуі, арнайы терминтерді білуі, композициямен

жұмысты ретімен жүргізуі, композицияның тақырыбын ашуы, жұмыстың материалды-техникалық сауатты орындалуы, аз мөлшерде қателердің, кемшіліктердің болуы;

3) «3» «қанағаттанарлық» бағасы – теориялық материалды толық білмеуі, бейнелеу өнерінің терминдерін сенімсіз қолдануы, берілген тақырыптың композициялық шешімінің мәнерлі болмауы, жұмыстың материалда техникалық жағынан әлсіз орындалуы;

4) «2» «қанағаттанарлық емес» бағасы – пәннің терминдерін білмеуі, композицияның құралдарымен тақырыпты аша алмауы, материалда жұмыстың техникалық жағынан сауатсыз орындалуы, өрескел қателердің болуы, білім алушының жұмысындағы аяқталмағандығы, ұқыпсыздығы, тиянақсыз орындалуы;

5) «Сынақ» (баға қойылмайды) – жұмысы оқытудың осы кезеңінің деңгейіне сәйкес.